

Максимюк А. В.,
аспірант кафедри обліку та аналізу,
Національний Університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник – д. е. н., проф., Скаско О. І.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЗА НЕБАНКІВСЬКИМ ФІНАНСОВИМ РИНКОМ В УКРАЇНІ

Останні чотири роки функціонування небанківських фінансових установ відбувалось під впливом іншого регулятора, яким став Національний банк України та охопив 2089 небанківських фінансових установ. Водночас було ліквідовано Національну комісію, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг і діяла впродовж 2011-2020 років. Цю модель макропруденційного регулювання та контролю Україна запровадила як доцільну та широко розповсюджену у світовій практиці, адже відмінності між діяльністю та ризиками банків і небанківських фінансових установ є мінімальними.

За оцінками НБУ більшість небанківських фінансових установ були створені в період фінансового бебі-буму без чіткої бізнес-цілі. У результаті значна кількість цих установ використовувалася задля обходу законодавчих і регуляторних вимог, у тому числі у сфері фінансового моніторингу. Також велика кількість компаній на всіх сегментах небанківського ринку була з від'ємним значенням капіталу. Страховики паразитували на обов'язкових видах страхування та демпінгували, продаючи поліси, водночас не виконуючи свої зобов'язання перед клієнтами із сплати страхового відшкодування. Фінансові компанії, які кредитували населення під захмарні відсотки, користуючись недостатнім рівнем фінансової обізнаності, використовували недобросовісну рекламу і просто обдурювали клієнтів, заганяючи їх у кредитну кабалу.

Очевидно, що ринок потребував повного реформування. НБУ провів інвентаризацію чинних регуляторних вимог і розробив нові секторальні закони, серед яких: Закон №1349-IX «Про захист прав споживачів при врегулюванні

простроченої заборгованості», більш відомий, як «антиколекторський закон». Він встановлює вимоги до етичної поведінки колекторів в процесі стягнення боргу і регулює роботу колекторських компаній [1]; Закон «Про кредитні спілки» [2], «Про страхування» [3], «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [4] тощо. Зазначені Закони зумовили зміни і в нормативних документах НБУ, який для забезпечення прозорості зобов'язав компанії розкрити своїх реальних власників та відповідно подолати кризу довіри в цьому сегменті, призвели до докапіталізації багатьох установ, до окремих гравців були застосовані заходи впливу за надання недостовірної інформації, нечесну рекламу, невиконання вимог до договорів, порушення вимог до етичної поведінки кредиторів та колекторами.

У 2023 році парламент ухвалив розроблені за участю НБУ зміни до законодавства «про відповідальне кредитування» та секторальні закони – про фінансові послуги та фінансові компанії, про страхування, про платіжні послуги, про фінансовий лізинг. Ці закони і затверджені протягом 2023 року регуляції НБУ суттєво посилили вимоги до учасників ринку щодо прозорості структур власності, корпоративного управління, підвищення стандартів ринкової поведінки.

В умовах війни та активної трансформації небанківський фінансовий ринок почуває себе досить стабільно. На початку червня під наглядом НБУ працювали 95 страховиків та 40 страхових брокерів, 125 кредитних спілок, 555 фінансових компаній, 5 лізингових та 74 колекторські компанії, 119 ломбардів, 20 платіжних установ.

За чотири роки кількість гравців у небанківському сегменті фінансового ринку скоротилася вдвічі. Більшість припинила діяльність добровільно, відмовившись від усіх ліцензій через відсутність у засновників стратегічного бачення. Певна кількість установ була виключена з реєстру за рішенням регулятора, зокрема, через невиконання ліцензійних умов.

Наступні кроки – удосконалення підходів до ризик-орієнтованого нагляду, імплементація закону про «автоцивілку», побудова системи страхування воєнних

ризиків, оновлення регулювання факторингу і діяльності актуаріїв, удосконалення регулювання діяльності бюро кредитних історій та кредитних посередників, впровадження вимог до системи управління учасників платіжного ринку. Ці всі кроки забезпечать подальшу розбудову стійкого ринку, ефективного та прозорого, що відповідає нормам законодавства ЄС і світовим стандартам.

Література

1. «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості» від 19.03.2021 р. № 1349-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-20#Text>.
2. «Про кредитні спілки» від 14.07.2023 р. № 3254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#Text>.
3. «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.
4. «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 р. № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>.
5. Жердецька Л.В. Макроекономічна політика центральних банків у сучасних умовах. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 1-2 (302-303). С. 65–74.
6. Плотнікова М.В., Руденко Л.Д., Швагер О.А. Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2023. 332 с.